

Bog anmeldelser

Anmeldere i dette nummer: Driftsingeniør, cand. polyt. *Gunnar Carlsen*; lektor, cand. polit. *Bjarke Fog*, Handelshøjskolen; administrationschef *Joachim Jensen*, H. D.; lektor, cand. merc. *Ottomar Loff*, Handelshøjskolen; driftsøkonom *V. Bennike Pedersen*, H. D.; sekretær *Bent Poulsen*, H. A.; sekretær, cand. polit. *Stig Sommer*; professor, dr. polit. *F. Zeuthen*.

J. Tinbergen: Økonometri. Oversat af Sven Danø. Ejnar Munksgaards Forlag. Kbh. 1948. 194 Sider. Kr. 15,—.

Da de økonomiske Problemer angaar Størrelser: Priser, Mængder og Beløb, maa et erfaringsmæssigt Studium af dem bygge paa Statistik. Fra de af Statistikerne indsamlede Tal til en Forklaring, der siger noget om, hvad man kan vente i Fremtiden og i ny Situationer, er der imidlertid et langt og besværligt Stykke Vej. De Tal, man aflæser af Statistikken, er paa een Gang paavirket af saa mange og skiftende Forhold, at man ikke kan vente uden videre at finde simple økonomiske Love. Man maa begynde med ud fra Kendskab til den økonomiske Sammenhæng i Almindelighed at opstille Formodninger (hypotetiske Teorier) om visse Arter af Forbindelser mellem de økonomiske Størrelser, man vil undersøge, og derefter ved Hjælp af det statistiske Materiale forsøge at give disse Forbindelser en bestemt talmæssig Karakter. Det vil sige, vil man forsøge at finde Love, som kan udtrykkes i Tal, maa den økonomiske Teori først præciseres og simplificeres (udtrykkes matematisk i bestemte Formler), og derefter maa Statistikken indsætte de bestemmende Tal (Koefficienter og Konstanter) i disse Formler.*)

Som Tinbergen siger, man kan ikke statistisk bevise, at en Teori er rigtig. Statistikken kan derimod bruges til at modbevise. Den er lidet egnet til at bevise, at Sammenhængen kun kan være af een bestemt Beskaffenhed. Enhver økonomisk Teori, der er saa forenklet, at den kan anvendes paa mange forskellige Tilfælde og er til at overkomme, vil kun med Tilnærmelse gælde for de virkelige Tal, der jo er paavirket af en Masse Forhold, som man ikke har taget med i Teoriens simple Lovmæssighed. Hertil kommer det ubehagelige, at flere forskellige teoretiske Simplifikationer med større eller mindre Tilnærmelser kan passe paa de iagttagne Tal. Af de forskellige mulige, tilnærmelsesvis gældende Forklaringer af Tallene vil imidlertid den, som ogsaa stemmer med den økonomiske Teoris almindelige Forhaandsformodninger, have et stort Fortrin. Naar der kan tegnes forskellige pæne, sammen-

*) En Tankegang kan godt være matematisk, selv om den udtrykkes i Ord, blot den gennemføres konsekvent og udelukkende efter den kvantitative Logiks Regler og altsaa ikke forstyrres af ikke-kvantitative Egenskaber ved Ordene. Skal man f. Ex. undersøge, hvor stort Aarhus' Folketal er i Forhold til Københavns, er det forkert, fordi man (muligvis med Rette) mener, at en Jyde er lige saa god som to Københavnerne, i Stilhed at lade dette influere paa Beregningen. Endvidere skal man huske, at Formler og matematiske Symboler ikke behøver at have et saa bundet og begrænset Indhold som $x + y$ eller $(a + b)^2$, men bl. a. kan angive Grader af Spillerum for i Enkelthederne ukendte Variationer, Rækkefølger, $>$ el. $<$ o. s. v. Spørgsmaalet om Anvendelse af Ord eller Symboler er et rent praktisk Spørgsmaal om Tænke- og Fremstillingsteknik.

Bog anmeldelser

Anmeldere i dette nummer: Driftsingeniør, cand. polyt. *Gunnar Carlsen*; lektor, cand. polit. *Bjarke Fog*, Handelshøjskolen; administrationschef *Joachim Jensen*, H. D.; lektor, cand. merc. *Ottomar Loff*, Handelshøjskolen; driftsøkonom *V. Bennike Pedersen*, H. D.; sekretær *Bent Poulsen*, H. A.; sekretær, cand. polit. *Stig Sommer*; professor, dr. polit. *F. Zeuthen*.

J. Tinbergen: Økonometri. Oversat af Sven Danø. Ejnar Munksgaards Forlag. Kbh. 1948. 194 Sider. Kr. 15,—.

Da de økonomiske Problemer angaar Størrelser: Priser, Mængder og Beløb, maa et erfaringsmæssigt Studium af dem bygge paa Statistik. Fra de af Statistikerne indsamlede Tal til en Forklaring, der siger noget om, hvad man kan vente i Fremtiden og i ny Situationer, er der imidlertid et langt og besværligt Stykke Vej. De Tal, man aflæser af Statistikken, er paa een Gang paavirket af saa mange og skiftende Forhold, at man ikke kan vente uden videre at finde simple økonomiske Love. Man maa begynde med ud fra Kendskab til den økonomiske Sammenhæng i Almindelighed at opstille Formodninger (hypotetiske Teorier) om visse Arter af Forbindelser mellem de økonomiske Størrelser, man vil undersøge, og derefter ved Hjælp af det statistiske Materiale forsøge at give disse Forbindelser en bestemt talmæssig Karakter. Det vil sige, vil man forsøge at finde Love, som kan udtrykkes i Tal, maa den økonomiske Teori først præciseres og simplificeres (udtrykkes matematisk i bestemte Formler), og derefter maa Statistikken indsætte de bestemmende Tal (Koefficienter og Konstanter) i disse Formler.*)

Som Tinbergen siger, man kan ikke statistisk bevise, at en Teori er rigtig. Statistikken kan derimod bruges til at modbevise. Den er lidet egnet til at bevise, at Sammenhængen kun kan være af een bestemt Beskaffenhed. Enhver økonomisk Teori, der er saa forenklet, at den kan anvendes paa mange forskellige Tilfælde og er til at overkomme, vil kun med Tilnærmelse gælde for de virkelige Tal, der jo er paavirket af en Masse Forhold, som man ikke har taget med i Teoriens simple Lovmæssighed. Hertil kommer det ubehagelige, at flere forskellige teoretiske Simplifikationer med større eller mindre Tilnærmelser kan passe paa de iagttagne Tal. Af de forskellige mulige, tilnærmelsesvis gældende Forklaringer af Tallene vil imidlertid den, som ogsaa stemmer med den økonomiske Teoris almindelige Forhaandsformodninger, have et stort Fortrin. Naar der kan tegnes forskellige pæne, sammen-

*) En Tankegang kan godt være matematisk, selv om den udtrykkes i Ord, blot den gennemføres konsekvent og udelukkende efter den kvantitative Logiks Regler og altsaa ikke forstyrres af ikke-kvantitative Egenskaber ved Ordene. Skal man f. Ex. undersøge, hvor stort Aarhus' Folketal er i Forhold til Københavns, er det forkert, fordi man (muligvis med Rette) mener, at en Jyde er lige saa god som to Københavnerne, i Stilhed at lade dette influere paa Beregningen. Endvidere skal man huske, at Formler og matematiske Symboler ikke behøver at have et saa bundet og begrænset Indhold som $x + y$ eller $(a + b)^2$, men bl. a. kan angive Grader af Spillerum for i Enkelthederne ukendte Variationer, Rækkefølger, $>$ el. $<$ o. s. v. Spørgsmaalet om Anvendelse af Ord eller Symboler er et rent praktisk Spørgsmaal om Tænke- og Fremstillingsteknik.

hængende Linier, som slutter sig forholdsvis nær til en Række af Punkter i et Diagram, lader Statistikerne gerne sit Valg paavirke af Argumenter for hvilken Linieform, der efter Erfaringer fra beslægtede Omraader synes rimeligst ud fra økonomisk-teoretiske Synspunkter.

Forholdet er noget paradoksalt. Den gammeldags, økonomiske Teori (den rent »verbale« Teori), som tror, at Matematik kun kan føre til uvirkelige Fantasterier, smider Matematikken ned ad Hovedtrappen, men tillader Statistikken at bruge Matematik eller hvilke uforstaaelige Metoder, den kan finde paa, til Behandling af Tallene. Og saa kommer Statistikken op ad Køkken-trappen med den matematiske Økonomi som en uundværlig Hjælper! Før de forskellige Teorier kan prøves statistisk, maa de formuleres præcist og kvantitativt. En statistisk Lov maa hænges paa et teoretisk Skelet.

Økonometrien bygger baade paa Studium af de almindelige Former for økonomisk Sammenhæng og statistisk Analyse af konkrete Talmaterialer. Da det i begge Tilfælde drejer sig om Beskaffenheden af Forbindelsen mellem Størrelser, maa man anvende den Del af Logikken, som vedrører Forbindelsen mellem Størrelser, nemlig Matematikken. Herved fjerner man sig fra populære Traditioner inden for Nationaløkonomien. Men adskilligt taler for, at man ligesom inden for Naturvidenskaben maa gaa denne mindre magelige Vej for at naa nogenlunde sikre og ikke alt for vage Resultater. Simple Love svarende til den rationelle Mekanik er der dog som Regel ikke Udsigt til at opnaa. De betydende Faktorer er for talrige og navnlig de enkelte Menneskers Handlen og de samfundsmæssige Indretninger for komplicerede. Endvidere er Lovmæssighederne for ustabile. Dette betyder en væsentlig Begrænsning. Men Faren for letsindige Simplificationer — som den traditionelle »verbale« Økonomi med Rette er bange for — undgaas netop ved samvittighedsfuldt økonometrisk Arbejde, hvor Paavisning af Usikkerhed, Uregelmæssighed og Spillerum for »tilfældige Aarsager«, d. v. s. alle de Forhold, man ikke tager med i sin foreløbige og altid ufuldstændige Forklaring, er en meget væsentlig Side af Arbejdet. Naar man samvittighedsfuldt fremhæver de begrænsede Muligheder for Forklaring ved Hjælp af generelle og eksakte Love, anviser man en Plads ikke alene for konkret og historisk Studium af Enkelttilfælde, men ogsaa for en alsidig og omfattende Droftelse af de Hypoteser, som ligger bag Formlerne, eller for at regne med Formler eller kvantitative Sammenhænge af en ikke fuldt ud bunden Karakter.

Tinbergens Bog er, som han selv siger i Forordet, en Rejsefører, som skal give et Indtryk af et nyt Fagomraade. Det er ogsaa lykkedes ham at gøre et stort Antal vanskelige Problemer tilgængelige i de fleste Tilfælde ogsaa for Læsere med stærkt begrænset Kendskab til Matematik. Paa enkelte Punkter, saaledes med Hensyn til Korrelationsteorien, synes Forklaringen dog for kortfattet til at give de fleste Læsere en virkelig Forstaaelse. Det havde vist nok her været bedre enten med noget mindre eller noget mere. Med særlig Fornøjelse læser man alt om den økonomiske Bevægelseslære, et Omraade, hvor Tinbergen sammen med Ragnar Frisch har været Foregangsmand. I Betragtning af de mange og svære Emner, baade Metoder og Resultater, man kommer i Berøring med, virker Fremstillingen let og opmuntrende. Bogen indeholder en Rigdom af Eksempler; — og abstrakte Overvejelser beslægtede med Anmelderens foranstaaende fylder kun en lille Del af Bogen.

Cand. polit. Danøs Oversættelse er god og klar; og det lidt ny-nordiske Sprog virker ingenlunde ubehageligt. Forfatteren har til Brug for den danske Oversættelse gjort en Tilføjelse om den nyeste Teori.

F. Zeuthen.

Carl Gustaf Weman: Arbetsstudier och organisation i handeln. Några intryk och förslag. Udgivet af Handels Arbetsgivareorganisation. Stockholm 1948. 148 sider. Sv. kr. 5,—.

Forfatteren til denne lille bog, ingeniør Weman, er til daglig beskæftiget som leder af Sveriges Grossistförbunds organisationsafdeling, og bogen er delvis skrevet som en udvidet fortsættelse af en tidligere udkommet bog »Handelens rationalisering«, som ingeniør Weman var medforfatter til, og som Provinshandelskammeret lod oversætte og udgive på dansk i 1947 (anmeldt i Handelsv. Tidsskrift, hæfte 63—64).

Ligesom tilfældet var med den første bog, har den foreliggende også til opgave at vække interessen for rationalisering inden for handelen, og bogen behandler — om end i begrænset form — en række problemer inden for handelen.

I sin indledning søger forfatteren således at gøre situationen op for handelen i dag og er bl. a. inde på diskussionen om de store distributionsomkostninger og rationaliseringsarbejdet inden for handelen, som ligger langt tilbage for industrien. Ingeniør Weman mener ikke, at man endnu kan komme med endelige forslag til ideelle metoder, men at der stadig må arbejdes videre med analyser og undersøgelser. Bogen tjener derfor kun til information over, hvor langt man hidtil er kommet.

De eksempler, som forfatteren opstiller for, hvad der kan opnås gennem en rationalisering, er imidlertid ikke særlig godt valgt, idet de fleste drejer sig om byggetekniske forhold, som ganske vist ikke må undervurderes, men på den anden side kan eksemplerne let få læseren til at tro, at en rationalisering altid er forbundet med større bygningsændringer. Denne tro bestyrkes yderligere ved, at ingeniør Weman gang på gang henviser til byggetekniske forhold hele bogen igennem.

Årsagen hertil må antagelig henføres til, at forfatteren er tekniker, og det er sikkert af samme årsag, at de regnskabsmæssige muligheder for at analysere virksomheden slet ikke er omtalt.

Om forholdet mellem arbejdsgiver og personale skriver forfatteren, at man heldigvis ikke alle steder møder kortsynede ledere, men dog ofte ser, at arbejderne er klare over en dårlig arbejdstilrettelæggelse, men ikke tør påtale den på grund af ledernes holdning. Det er jo ikke noget ukendt fænomen, og selvfølgelig kan rationaliseringsmanden, som forfatteren skriver, her komme ind som et neutralt mellemed, men desværre er dennes arbejdstid ofte så kort inden for virksomheden, at en mere varig kontakt mellem parterne ikke kan slutes. Desuden er opgaven så vanskelig, at man hellere må overlade den til de specialuddannede folk, som beskæftiger sig med psykologisk arbejdsledelse.

Visse afsnit af bogen vil sikkert virke noget teoretisk på den praktiske handelsmand; det gælder f. eks. omtalen af konsumenten, som ingeniør Weman vil drage ind i undersøgelsen på den måde, at det gennem tids-